Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛ

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ». Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 2 ноябрь, 1978 шу. ● № 131 (5064). ● Мах 2 пенни.

«ПРОГНОЗ-7» — СИГАЛА

ТАСС ХОАМ

1978 шера 30 октябре московски хаьаг 8 сахьат 28 минут яьлча Советски Союзе сигала яийтай «Прогноз-7» яха автоматически станци.

«Прогноз-7» яьа станци сигала яийтай Мальях ювла корпускулярни электронийн ший сердалонан, мальха плазма тоатоплаш, Лаьттанна гонахьарча космически арарчо магнитни полеш Мальях кхочабаларо пленетийта хьокъ-ча среднеен Лаьттан магнитосферанен мел Іоттхьам бу хара тохкамаш дар а хIьаьта яийта галактически ультрафиолетов, рентгеновски, гамма-сердалонан, тахар а дуьйцу. Станце тIа оттаяьл мостанан ший ара гIулакъашта цунах пайда эцарех дIаьхьа дунен хьалхара юкъе цIьана гIулакъаш деладаре программата хьежка Советски Союзе, Венгерски Халькъ Республике, Чехословацки Социалистически Республике, Франц, Швеце яьлан Iилман аппаратура.

Лаьттан спутника дожаьча аьлантически орбита тIа яьлийна «Прогноз-7» яха автоматически станци.

«Прогноз-7» яьлча станце тIаьра системанен Іилман аппаратуран болх боаррамагIа бу.

Іочуьуьа информаци цIьаьхьайоаьлаш а координационно-вычислителна центри СССР I кIиранй Академе институтаьлаш.

ПАРАДЕ ДАКЪА ЛОАЦАРИЙ ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

30 октябре съездай Кремлевски Дворене хIилар Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 61 ну дIаьрра хетаьь ЦIеча майдан тIа хуьрйочуьйна Московски гарнизона бIуьн военни параде дакъа лоацарийначар торжественни собрани.

Президиуме — СССР оборона министра хьалхара заместитель Советски Союз маршал С. Л. Соколов, ихаьрлаш, адмираьлаш, Москвана къаьхьаьвоьл викалаш.

Собране хьаьжаьлаш дар Московски военни округа бIуьн командующе эскара ихарала В. Л. Говоровна. Параде дакъа лоацарийначарна ЦКПСС Центральни Комитетан Советски правительствен тешаш белар цо нарядни расчета лечкъ состаьвоь ший дерзийна ихаьнаш, опыт, лиаьнеш шийна хьалхаьна оттадаьлийна сийлахь деккар дIаьхьа кхочийдаьр, тIеIойнарташтарах.

Параде дакъа лоацарийна дIайха мокрашна дечар Социалистически Къаьхьаьвоьна Турпала Литтачева цIеначарна автозавода слесарь-инструментальщика Н. Г. Мачина, СССР Халкъа артистаьна Е. А. Фадеевас, Советски Союза Турпала СССР лаьчна-космонавта полковника В. А. Джанибекова, ВЛКСМ ЦК секретаре А. В. Жуганова.

Торжественни собране хиларна чIоагIа дечиг айдеш а а болшо тIаьйдар — КПСС Центральни Комитетана, комьюст Л. И. Брежневна дIаьхьа мокрашна письмо.

(ТАСС).

Сийлахь-боккхача Октября накъадолхаш

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ЛЬКККАЙ

Сийлахь-боккхача Октября 62 ну дуьйна цIеп сийна пхьахьгена вахте а этта шерра социалистически яьлийна йоаьрийна А. Шорнирова цIерагIна Грозненски механийта чакъдовкача завода установкай коллективашца. Царна юкъе хьалхара мотти а йоаьккхийн, ший бетта задаьн 27 октябре кхочаьнийнай Кирненко Анатолий Михайлович кулгалдеча установка коллективе. Цу хьоьдисача дечаьнна планаьл сийна архIийцаш цо мотти эцарах сомий мельха продукци.

С. ТЕЛЬНОВА.

А. Шорнирова цIерагIна Грозненски механийта завода пилотер-оператор.

Хьалха боахама специалисташ! Рационализаторийн изобретателаш! ХьанарегIа къовсам лоаттабе производства торонех биззагIа пайда эцара, Іилма-технически прогресс сихьара тIехьа!

(КПСС ЦК ТIаьхьеначаьнгара)

БIАРЧЧАЧА ШЕРА — ДУККХА ШУРА

Чахкдаьнна гуйран хьаьжкха а бутт, октябрь. Гуьйранан чоалаш чоалаше цIьаьдоча доьзна кIаьдоча боьнарийн специалисташа шуйра цIеноштлар. Ваьгда Іан белгалдаьча дана хьайбаьл кхаьбара сийна дика яьча хозийн совхозийн шуйрийн фермашца деттаяьл доьхьаьна мишаьнна да. «Путь к коммунизму» яьча Шелковской колхозе. «Гроздненски шуйрийн совхозе: «ЦьаьоьлагIа ма» колхозе хьайбаьл деладарийн девнаш: «ВIарччаьча шера — дуккха шура!» Сийлахь-боккхача Октября 61 ну дIаьрра АКПСС ДК дийна тIаьхьеначаьнгара а, цо боахамийн а хьаьчча боахамийн а, ледаьрашца дIаьхьа толамаш доаьлаш дIаьхьа ньаьхьегана доьхна.

ЦIьаьдолча боахамашца, кертерчча торонех баьлла ерринача торонех баьлла пайда эцар, 1978 шера тIаьнийна доьхьаьна цIа дIаьхьаьлийна лаьчтуьйна а дамаш хотий тIебийтийна хьашкен ну кьалашца шера чIоагIа кIезийгIу.

Масала, наьрановски совхозийна кIера Іаттагара дIаьдаьча пхе дийнаьлца лаьчтуьйна кIера дечна 200 грамм шера кIезийгIа кьихьай. Урус-Мартановски фермашца дечбус кIера Іаттагара кьиьера Іаттагара пятилетка хьалхара кхаьн шера планан 3 бутт, октябрь. Гуьйранан чоалаше цIьаьдоча доьзна мишаьнна уьш тIехьарча тIе дийнаьлца боьнарийн специалисташа уьш цIеноштлар. Ваьгда Іан белгалдаьча дана хьайбаьл кхаьбара сийна дика яьча хозийн совхозийн шуйрийн фермашца деттаяьл доьхьаьна мишаьнна дика. «Путь к коммунизму» яьча Шелковской колхозе. «Гроздненски шуйрийн совхозе: «ЦьаьоьлагIа ма» колхозе хьайбаьл деладарийн девнаш: «ВIарччаьча шера — дуккха шура!» Сийлахь-боккхача Октября 61 ну дIаьрра АКПСС ДК дийна тIаьхьеначаьнгара а, цо боахамийн а хьаьчча боахамийн а, ледаьрашца дIаьхьа толамаш доаьлаш дIаьхьа ньаьхьегана доьхна.

Кхаьдолчу боахамашца, кертерчча торонех баьлла пайда эцар, 1978 шера тIаьнийна доьхьаьна цIа дIаьхьаьлийна лаьчтуьйна кIера дечна 200 грамм шера кIезийгIа кьихьай. Урус-Мартановски фермашца дечбус кIера Іаттагара кьиь

РАЙОНИЙ ПАРТИЙИН КОНФЕРЕНСЕШКАРА

КОММУНИСТАШ БЕХКИ ТХАМЕ БА

Наьсарен район

28 октябре, шоатта дийнахь, гулбелар Назранович районера коммунистан IX районан партийин конференце. Цига КПСС Наьсарен районин комитета балхах отчет Ямр парте районера тьаьнарчарна секретаре С. М. Бекович.

Докладчиче тІоаттІа терхьа тІехьажийта дийнах КПСС XXV съезда, декабрьские (1977 шерА) пленумаш, июльскИ (1978 шерА) Пленумаш, ЦК кхаьдийна решенеш ахочачьнаьнг районера экономика дІахо дегІаьдолаьнера районера партийин организацеш, коммунисташа, берриг ахьчьарчаьнгаьнера отчет юьнгІа баьхьа балхах. Массеран цифра йоьлаьрхьа вай. Нийсаллиг пятилетка ду ханна доаркІаьн бечь яттлагІча пятилетка дІаьхьа ханна 33 процент дегІаьдолаг пІемаш, коммунисташа, берригача ахьчьарчаьнгаьнера отчетан юьнгІа баьхьа балхах. Массеран цифра йоьлаьрхьа вай. Нийсаллиг пятилетка дІаьхьа ханна пІемаш, пресс-конференцеш, пресс-совет цІеран Ногчи - ГІалгІай АССР Наьсарен Совета депутат Дахкилаева Лемма, ахьчьарчаьнгаьнера Лемма, ахьчьарчаьнгаьнера а тІема а «ветеран механическая цеха контролер Ибрагим Сайдо Талхуди, ахьчьарчаьнгаьнера а.

Дуьхьачен шерашка тІехьажийта хьаьдолаг хьаьдолаг ер кІиранан ю заьнарш. ЦІахьаьнга, дІадаьхьа шера деиз тоаьла доладелар цун гІулаьхьан. Масала, ткъ шера нІе бетта сомаш ду ханна пІемаш дуьхьа а дуьхьаьгІа продукци мах ьаьлаьнгаьнера цун коллективно. Из де торо хиннЬ шоаттаа ХьаьлаьнгІ Мустафа, директора Ноьмер Мустафа, Совета, ВЦПСС нарера ворра тела ЦІе бейраьн. Нийтта эгтара дикаГІа уьх шера кІаьлийтар ахьчьарчаьнгаьнера. ЦІахьаьнга. Цар сентябрь бетта кхочачийр кхаьн шера пІан.

Докладе тІа а конференце кхаьдийна дала «Октябре 40 шуо ялача совхоз партийна секретара Арчаков Хасолта, совхоз - техникумера директора Ноьмер Мустафа, «Экажевский» совхоза комитетан кІеезе ялуча звеньевойс Угурчиев Іамарзина, «Ямаьл» совхоз механизатора Бузуртанова, кІчьарчаьнгаьнера КПСС — XXV съезда, ЦК июльскИ (1978 ш.) Пленумера решенеш кхочачийсин яьх а йоьжжаьнь кІаьлийтаьнера районера партийин организацеш, ГІулаьхьан ахьчьарчаьнгаьнера мотт тІехьажийта ер кІаьлийтаьнера. Наьсарен продукци дІаьна йоьзаш я мехка дуьнахьа республикашна, «Электроинструмент» заводе кьаьсе йоьла электросварийна машинаш дІакхочийр дуьнах 33 мехка.

КПСС XXV съезда решенеш ахочачьнаьнга ЯьркачА ирхьа доккий толамаш доьхаш Іаьлаьмте дуьхьа ньаьлгинхой, Парта коллективаш я районера. Царех я «Электроинструмент» заводе йоьжжа коллективе. Отчетан юьнгІа ер ЯьркачА-чаьнгІай валоан продукци арахецара, пайда бара планаш. Нийтта дика кхаьзер ер уьх ятлагІча пятилетка ахьчьарчаьнга шера е. ТІехьажийта ЯьркачА-чаьнгІай продукци мах ьаьлаьнгаьнера. Ньаьлгинхой

МИШТА КХОАЧАЩДУ ДЕХХАРАШ

БОЛХ НИЙСА ВІАШТІЕХЬБАЬККХАЧА

Уйх шера хьалхаша дагта дехкарашн толамаш кхоачанцешн хьайоаргіа тхх механизированн отряда коллектив. Мишта. Хьанаьле 352,4 зкар сомга хьалхара хьаргіа. Продукци еккий оаха пачхьалкъенна, план 156 зкар сом долаш. Белгалдаькхоа доагіа, кхоначарн дерриг балгаш отрядо СССР керда Конституци тІаийца шу дуна ди — 7 октябрь тІаьхьа чакхдаьлха хьаргі я.

Мишта ваштіехьдаьлнаш тха коллективна уж гІулаькхан мишта дика чакхдаьх?

Отряде 19 механизатор ва, 1100 гектар лаьтта хелаьдеш. Уйх шера 175 гектара тІа ніа, 210 — нуьх, 50—ромн 25 — ялта хьажІийнаш ийгІор сеза. Цуо сомгІа ледаьхьар а ІалашдІор, комсаштра ІуьалІ а дир.

Доаькъара лаьрхІа кхеем 210 гектара тІа хий ца дехкача кьашка ліншерна яр тта. Цу ледаьхьа тІара оаха кийчІийр 2637 тонн секанн 1011 тонн болн. Кьыча тайпара аьлча, тІара гектарг делаьр 250 центнер моІа доаькъар.

Хий дехкача кьашкара а ліншерна бІаьнел совгІа лъухьнаьн чуэмдан нагахьа мара ваьйелаш. Хьаьта оаха хий ца дехкача кхай тІара ялхаьхьа чуийцар яз. Цун кьайле дуьна чІогІа а яц. Дуухьал тІо кхоначарн ший хьанкаьн буц хьаька я хьанке, чу а ерзаййн, сиха маьхьан а даьхьа минеральн удобренешца полюрника е. Хьаьта партеран тІаьйдаьлаш толамаш агротехническ толамашІа болча Іаьвашка чакхдаьхьаш ялар.

Ишкан совгІа 580 тонн а болаш кийчІийр оаха 4182 тонн силос а. Иа а Тийрко, дьарачуьл тІехьаьгІа, сиьоса ца ІаьйІийр. Цунна ліншерна ніх ахамел дуккагІа яраш хинца тІаьйаьнна хинкаьлаьнаьнна. Из бальн долаш ешнера тІаьрІьна 70—80 гектара тІа яраш йоа мегаш яр. Нагахьа санна халоаьнна кьоьсан лоаттаьберн, шоанца комр, могар сарчІаьдаькхоа кьалькъийна механизаторашна комчудесті Котов Василе, Федюшкин Александра, Мартунушин Георге, Гребенко Георге, Поддеска Петра пенсионера Поскмарен Николай Федоровича, хьанчар уж кІалхарьйьхьа ешаре.

Сиьоса Іаьнаьнаьн

Кердадаран, событиеш, факташ

СССР химиятахан

Из цIи я йолаш йола выставка хьаийийлай Хельсинке советсан Iимран культурин ЦIа-гIа 23 октябре. Цунах хьоналл хургьа СССР хьалха боахма керттера доаькъоет цхьаьнгIа—химическин индустре толамех дуккаш йола ши эзар тергга экспонат.

Хlаьа вай химическин промышленность производства боаразмга дилаца Европе хьалхара мотехьа дукеи тIа шоллагIа мотехьа лоцу. Экспозице чешан ву советсан химическин промышленносан техническин прогресса керттера-чоь постамех яа! лоарIIаменгIаргIа чехническин агрегатий нисаллаш алсамдахар хилар. Иштта, серди кислота доаькъача советсан химиндустриа кагарезный денном бейсанеел 1000 тоня арахеца инз бола агрегаташ, азотин кислота доаькъачо — шера 450 эзар тоня арахеца инз бола агрегаташ.

Тахан хила тарлаш полимерин материалех шерра пайда ца эцаш йола машиностроена, электротехника, радиотехника, гIишлоцIарг, транспорт, корта боахам. Пластическин массаштен синтетическин изумаштен хетаьл я выставка йоьжа разделаш. Чиъаза хьонгаш хургьа пластическин массай дукьаьа обрабоцаш шерех хьаьл хIамашн.

Теркам тIаоьаьа я «Металлаш хоррозех лорадаран» «Химический хьоьсхIин» яьа раздела. Бокьта терхам тIебхийтеш выставка корта боькам ерттаькхара дькъьхера химе лоарIIаран дIаьхьокхара. Минеральин удобренийн шерагIа шерагIа ду СССР-е, хIаьта 1980 шера 143 миллион тоннага а кхоьхачрIа.

IIерра моттиг дIаоьдаргIа выставке бытовой химе предметий образецашца.

Выставка лаьрхIа раздел я ягу ту совет-гIа хала толамца дагIаьхьан петчиг химе дагьье советский финляндский сарIоьна цIььа леладелча гIулкъаьнгIа хетаьл.

Н. КОТЛЯРОВ.
(АПН).

●

«ЕНИСЕЙСКИЙ ЗОРЕША» США ВЫСТУПЛЕНЕШ ЕРГЬЯ

Тчъаьл дийлаьхьа ВашингтонгIаьчаьа Штаташца выступленеш еш хургьа «Енисейские зоре» яьа самодеятельнин студенческин ансамбль. Цо хургьа США яьа городорга студенческин аудиторешца итт концерт: Нью-Йорке, Бостоне, Вашингтоне, Шарлоттвилле, Лебаноне.

Ансамбля берригга хьалоройн хIаьдечин хьуна дахчах хIамашъ-ечин промышленность специальносташ кхаьоьчча Сибирский технологический института (Красноярск) студенчаш ба. Ансамбля ди-рехтиша дахьа лоьрдера американский инбасархошцарча ВашингIаьхьарашца. «Ошта Америкин я хьаьлгIаргIя», Америко тхо я хьаьлгIаргIя», — яьаш бегаш бу кагIархоша цIа ба безача наьхьах дуккаш.

«Енисейские зоре» яьача ансамбле, ше гIишлоцIе я — итт цу хьалха хьаьлI яз, выступленеш ньй шиг исполнительскин гонаьрашца яьаьа: яьаьа бальгIа Венгре, Румынье, Польша, Югославе эрхтаьлаьчу хьалхашца.

Дерзаьа наьхьаьр ду студенташца. Цар выступленеш ю гIишлоцIьчеьа, заводашца, фабрикашца, цIий ю жаьрхо-ньйгIо гойтт. Енисей яьаьа хи тIа ненаш леладеларашца, тIаьжне хьуьхьарашца. Шоьш лелаьча фольклор Iома а еш, самодеятельн эрхтаьлаьчу шерIьо поэтий репертуар.

Юрий ХОЦ.
(АПН).

Кхетам балари образованин

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНИ: ПРОБЛЕМАШ ЛЕХАРАШ

КПСС XXV съезде Л. И. Брежнева дийцир «ерриг-гIа кхьарооборазователь-ная системе, оттара хьалха юкъера школа я йолаш, цIехьаьнгIа эрганашкин тоьлгIа» яр ца хилгIаьр.

МехаьгIа хоалдмоьлаш йола проблемаш я образованенна хьалхаьнна латтарашт?

Нагахьа саьна хьалхарца, ерригача система кхоьхьанца-на заводгIа хьаьоьлеьгIа, ши берий бешамий сеть тар-ма ду шерьгIа цар балха дикал лаьхьаьра ди. Оьшу хьалхьхачча тайпара. Ишшо гIа болча берий бешамашца кебеаршца — 8 ну дагьаьчча нIаьхьаштен лаьхьаьштен — Iалламаг дика деша, нIеьнгIа-дукца лаьрхIен кадех хоь, цIьа йола тIьхьеьгIаьнен бытовойн ваьхьаьн я. Хlаьта ер дерригга а дуту бер физически я интеллектуально а нIаьлургIа болча хIама а да деш. Ший вахара хьалхарца 3—6 шера бер чаьхдоьл ший формуьгIа-лане. Iалламте лоарIIаменга этапах. Дукькъаьа дамъте ну шерашца кьоастагIу хьалхьхачча дика дуй моральин сIат мишта хургда. Цудухь е средствашца е, е ишъ а кIобе йиш яц бера хоьхьанцара шерашца маьрхьаьа чулоцдиш хоалгIа болаш я пайдаьгIа, я хилийтера.

Хlаьнз уьнг сазьаьте мехка берий бешамашца дIечуье, 13 миллион бер. Декабр оттагдаьд 1980 шу хьаьтIаьчаьлхьа берий эслойн бешамийн сете 2,5—2,8 миллион зеотгIат дукькъаьгIа хуьлийтийна аьнна. Хlаьта кхы а дIаьхорча перспективе декхар оттаьду дашца дика ха йоацца берий учреждениенна дерриге бер-раш чулацийтар.

Амма, нагахьа саьна 7 ну дьвина бераш дешъ я, ялде я, лаьрхIа я хоьш школе доаьгIа, сагоьа хургььчеьа царна классе? Оьшу хьалхьоьх хург ца хилар. Цудухь хьалхьхочча аттагIа хургда цар дешарах, ялдаре, лаьрхIаре искусство гаьнна лаьхьаьгIа лаьгIа тIе лихка. Цун дукькъаьгIа ха хургььх хIара бера ихетам бовза я ун дегIаьсалабе я.

Юкъера школа дукькъа яташ шерашца лаьхьаьра дешарга заведенненна дешарг-раш «чийчеьа, факультетоьаьа тIе яминой. Ах бIаь шу хьалхо ю янстебовахар 16 шу дьвинаьа хIара бIаь яьмагIча сагаьх йолаьш цIьаьнг, 25 шу хьаьлхI — тIехьаьнгIех цIьаьнг. Хlаьнз массанг я йоьаьх. Нагахьа саьна дукькъа воьнгта, ишшо дола хIамашн хоа я тетте рузкъа цуьгга дIаьхийтача, берригача юкъера школа янстебоьаьхьарешта лаьхьаьра специальнин образованн ала йиш хургььр. Амма хьаькъаьле хургдарий ха? Хьалха боьхьама инженерашн, хорошн, хьаьхьойн яьшца Iиш. Массеннаьа дукькъаьгIа боьха цунна боьллой, ду тIа а ма-хулла лаьхьаьгIа квалифицийца яьгIа. Цунца дукькъаьгIа дехкар оттг — юкъера школа йоьаьхьарашта ма-хулла тоьлапагIа йола юкъара образованн ешна ца Iеш, цу тайпарехьа йола профессиональнин образованн я хилар. Практически цо сихха лаьхьбу юкъера дешарга системе-на цIьаьн хаьнна юкъара юкъера образованн я луш йолча профессиональнин техническин училищий лоарIIаьн. Перспективе ду тайпара дешарга заведенней балха дикал чIоагIга лаьхьаьлаьгIо IIалаьдергда специальнин юкъера образованенсан цIьаьна дика-гIа лаьрхIеш.

Массаьнна а лаьрхIача юкъера образоване, ну боаразе профессиональнин кийчо дукьаьгIа шер я ешна, торо хуьлийг специальнин лаьхьаьра образованн я лаьхьаьгIа лаьгIа тIе йоьаьхьаьгIа дегIаьйолаьне. Белий-ньгI цIьаьнгIа я ца ворригечеьа аудиторе дала ца хIоьаьгIа практически нарадереаьне болаьлургболаьш. Хьалхьаьца отт специальнин лаьхьаьра образованенна, общественнин производственнаьа эзарашца а специалиста кхоа-на бе белаьрбоьчча балха бийлаьдоьаьна я хьежка дифференциаьн яра декхар. Цу боаранне — цуьл хьалхарча боаранне а саьна — дешарн къаьстенн, теоретически знанеьн специальностах йола эффективнин производственнин практикеьн оптимальнойн цIьаьна тарьгIр.

Хlара юкъера образованин лаьхьа квалификацийн йола болехьо реш инженер хIоьа лаьхьаьра дешарга заведене ца йоьаьгIа болаьш. Амма цуьн белаьм хила тарлу (хург а ба) юкъера образованенна, ерригача шийн культуре боаранн лаьхьбе. Цу тIулаьца йолаьш я 13 миллион саг — вузаьнна-чуьа тоьаьа хIаьна бан аьнна дукхаьгIа нах — дешаьн болча хьалхьа университетий сеть. Декхар да, хьалхьа университетий хьаьст-къаьстача тайпаьх юкъера лаьхьаьра образованенна цIьаьл йоьш сеть хьолр я. Лаьчкаьлаьхьн университетий сеть саьна эффективнин а лаьрхIаьна а , хургьоьла сеть.

Амма нуьцаьн болча болхочун, инженер яьлла ца яьйийча я, шийн ювара образованин дIаьхо лаьхьаьр цун белаьм деш я, бIаьшнерен дIаьлаьчуьа боаранна тIехьа ца ямсаьра, шийн хьежаьр ваьлар чаьхдаьлийна йолча хана дерригача. Дукьаьа эзаьа я школьнин е студенческин гIаьда тIа вагIин Iомаьгь знаьмен 30—40 шера. Практически ши-мал лаьх тоьлин хIаьна дIаьлийна. Хlаьна 5—10 шера лайдина йоьаьш ньа а лу ун. Хlаьнз квалификацийн хьаьдаьа лаьгIаьта цIа хилча, дипломах а хуьл дийша тIехьаьлена дитачун саьна маьрхIаьм бонца ньаьхьатIа.

Кьаьста сийрхIаьнг да Iиймин белхьлой хьаьгIаьнкъа юхаийийкар. Iилаьнна чуьхьа нанеьш кьаьстта наста кьаьлу. Ала дешаьн да, Iиймаьн болхочун юкъера образованенна тоьлин боаран а хаьдаьна лаьхьбар тIехь-тIехьа боьхьаьгIа. СийрхIаьнг — Цуьна дукьаьгIа ха хилар. Керттерадар да. Iилаьнна-чуьа индивидуальнин ницйчун гонаьл лаьхьаьра тIехьаьлена дукьаьгIа коллективнин хуьлаш латтача хIаьнзарча актуальнин Iилаьнна проблемаш кьестаьра тIебоьрабаьна цун практически кьаьстаьнна дагIа цIьаьна тарберех доьна чоьалаьне декхар хьалхарча плане отташ хилар.

Игорь БЕСТУЖЕВ-ЛАЛА,
историческин Iилаьнна доктор.
(АПН).

Л. Н. Толстой музей Грозне

Сийлаьхь-воьнкха ерсий йоьхонго Л. Н. Толстой кьа 150 ну дийцир дедарго кьаьта хьаьхьекхар мел боьнна ба дерригача дукен тIа цун творчестванен захарчех болча безам.

Л. Н. Толстоьн цIи чIоагIа ела а я Нохч-ГIалгIайчене ваьхьа хIара ца-га. Вай республике дуьйл я цунца юьхьаьнна бона хорошн ешъ. Сийлаьхь-воьнкхаьа боьхьоьхоьа ваьхьаьн ха хьаьхьаьа Старогладовскин станице эзаьйийлай цун музей, оттаьдий эзаьнтрин.

Дуьйен литературе гIиллой пъ 150 ну дийцарца юьхьаьнна-на йола юьйлаьйнен мероприятиеш Нохч-ГIалгIайчене дIаьхо яьлар саьна хилар самарийкахьа республикаьнгIа краьведчеьа музее Москвеерча Л. Н. Тостоьн паччаьхьаьнгIан музей дIа-ьха кхуьчаьна экспозице выставка хьаеллар. Музей болхьоьшца Грозне баьхка бе Лев Николаевична вийлI хьоьгIан Московскин университетан чаьхьаьнгIан университета преподавателе, Iилмай доктор-раш Н. Н. Толстойн И. В. Толстойн.

ДIа-ьха кхуьчаьна музеен экспозицин хьаеллаьс хьаьха сийлаьхь-воьнкхаьча воьзонхочун творчестванан залаьрахн, ньаьхьаьна хаьнах. Кавказо цун Нохч - ГIалгIайчене ваьхьа цо тоьгIаьнгIе дIаьлаьцаьна моттигах дуьйцаш кхаьмаьл дир республикин культура министра заместителе А. Г. Мантуфаьнен.

Нохч-ГIалгIайн АССР воьзонхочо Совоса правлене председателе Р. С. Ахматовах. ЧIоагIа черкин тIе-гIайн лаьйтIаьр гуьбенкарашца ТолстойгIар Никита Ильичен Илья Владимировичен даьча кхаьмаьлагIа.

Цун тIехьаьгIа Л. Н. Толстоьн паччаьхьаьнгIан музей болхьочо Н. П. Великановах воьвийтар дIа-ьха кхуьчаьна журнал экспозице. Цунна кийче я Лев Николаевична ваьхарах берий ваьвар дика дуьйцаьн йола экспонаташ. Цаьрех я цун кулийнойнгIа оагIонаш, сурташ, письмойн, телеграммийн фотоноьнш, цунна дукха дешаьн хиннна книжкеьн, дуьйен тайп-тайпарча кхаьмаьл моттигах аьрадийнна цун шийн книжкеьн. Сийлаьхь-воьнкхаьа боьхьоьхочун ваьхарах творчестванан вайна хоьш дар тIаьгIагIа деш я музея экспозицин.

С. ПАРЧИЕВ.

СУРТА ТIА: Л. Н. Толстоьн дIа-ьха кхуьчаьна музеен экспозицин хьаеллеьна. Автоьхьаьца цоллагIаьр Н. Н. Толстой, эзаьрехьаьца кхоьаьлIгIаьр И. В. Толстой.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЧIоагIа сихха дегIаьснай тIехьаьрча шерашца город Барнаул — Ленина ин орден йолаьсча Алтайскин край центр. Хьаьлхьй керда предприятеш, дарда тIара хийца эргаьлгIай къаьнаьрашн. Хьаьлхьй Хlаьо 600 эзар гаргга саг ваьхьаьн йоьа керда ньа чуьеча цIенойн йоьхьа массив. Аьлхьа тIехьаьрча 10 шера ньаьдаьд 2,6 миллион квадратна метр наьхьа чуье цIенош. Горд хьаьшлай драма краевой театра хIаьнзарча аьдне, эрелийнин гIаьнгIа ТIе Дворецо, краевой библиотека.

СУРТА ТIА: города керттера архитектор А. Шимаин (ваьтIаьхьарга), архитектораш С. Зенковн Т. Зенковн Оба йисте йоьлла хьаьде лерхIаьча цIенойн проект кийчьеш ба.

В. САДЧИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ

КХОАНА—ТIЕХЬАРА ЛОЬЖАР

Хlара команда цIьаьлла лайлаьча мехкн футболах йоьа чемпионат чаьхьаьнкхьа йоьа хьаьхарча лигера командашн. Хlаьта дIаьхьачча турс 30-ча октябре Анжабаьр воттигеран «Йоьхочоь» яьаьча команда лоьжар счет 1:1 а йолаш чаьхдийнкхьачча «Терекх» шоьгIаьгIа очко яьхьхар. Цу вIашнгIаьнгIарашца ювовсадир «Йоьхочоь» хьалхарча лигера аьрийта а.

Хlаьта цу турс хинна кхьоьа дика вIашнгIаьнгIарашца ийтта чаьхдьаьнад.

«Торпедо» — «Уралмаш» — 2:0, СКА (Дона тIара Ростов) — «Кубань» — 2:1.

ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА МЕХКА ЧЕМПИОНАТА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДАН ТУРНИРИН ТАБЛИЦА
(2-ча ноябрь ехьаьна)

Команднаш	И	К	Н	Х	Б	О
СКА Р.	37	20	14	3	63-21	54
«Крылья Советов»	37	20	11	6	55-34	54
«Карпаты»	37	21	10	6	60-34	52
«Динамо» Мн.	37	20	11	6	51-25	51
«Терек»	37	16	8	13	53-53	40
«Таврия»	37	15	12	11	45-37	40
«Жальгирис»	37	11	18	8	33-37	40
«Кубань»	37	15	9	13	50-46	39
«Нистру»	37	13	10	14	40-40	36
«Торпедо»	37	13	9	15	43-41	35
«Шахтер»	37	12	10	15	37-41	34
«Памир»	37	12	10	15	44-50	34
СКА Одесса	37	11	10	16	42-51	32
«Металлург»	37	8	14	14	30-46	30
«Кузбасс»	37	12	7	18	35-59	31
«Уралмаш»	37	10	11	16	30-47	31
«Спартак» Орд.	37	9	5	23	29-56	23
«Калготи»	37	7	9	21	27-56	23

«Таврия» — «Кузбасс» — 1:0, «Крылья Советов» — «Металлург» — 2:1, «Динамо» (Минск) — «Спартак» «Иванов-Франковск» — 3:0, «Жальгирис» — СКА (Одесса) — 3:2, «Нистру» — «Шахтер» — 1:1, «Карпаты» — «Динамо» (Ленинград) — 5:2, «Памир» — «Спартак» (Орджоникидзе) — 3:0.

Кхоана чемпионата тIехьаьрча туре «Терек» тIаьнц Душанбеера «Памир» яьа хьомагIа.

НОВКЪОСТИЙ ОАРЦ

И. Н. Заболотне цIергIа-ча республиканскин типографе чIоагIа цамогаш хилар лаьрхIерца Колодинкан Раиса. Операцин ньуьл тIехьаьгIа Раиса Iалашмте чIоагIа ца хилар. Шийн цIий ца тоьлаш, тоха наьха цIий эцаш дар гIулаьх. Цу сахьаьте цунна цIий дала кийбеьлар лаьхьаьрца печата участкера наьлдучк Пасхеевич Александр Сергеевич, эгара хьаьвагIаьрех цаI йола набоьрцца В. Москвалеен, наборщица Крышталь Людмила, переплетчица Богданова, кьыьбаьш.

Цун хьалхагIа ницца чIоагIа цамогаш хилар Шепелева Викторина Васильевна. Цун уьнаьцIенн тоьлра я эцаш дар цIий. Типографе болхлоцца цунна а делар цоьй цIий.

В. ВОЙЦЕХОВСКИЙ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

НОВКЪОСТИЙ!

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомна пропагандин агитацин отделе

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» яьаьа!

Яьдаьл ваьш я ерригача бухьанна ворхIой отделенна, «Совоьчечата» ювовсадин, ювовсадин общественнин дIаьдоьрадеранна гIоьлла.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

1979 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛЕ

Газета яьлу бухьанца ерригача отделаьнна а промышленностан предприятеннаьчуьа, транспортан, гIишлоцIьчеьа организацийнаьчуьа, дешарга заведеннаьчуьа, колхозаьнгIа, совхозаьнгIа, учреждениенгIа-ча, общественнин организацийнаьчуьа газетийнгIа доаькъаьлаьчча обществеснин уьнаьнчеьчеьна а гIоьлла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 сомгIа 12 мешгIа; ял бетта — 1 сомгIа 56 мешгIа.

ДIЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАНАХЬА ЯЗЛЕ!

Тахан республике гIоьлла Грозненн хуьнцалучу мохкашца а йолаш, болчаш а йолаш, Малхбузехьарга оьхьанца 3—7 метр чIоагIа жук а ьхьежаш хилен фегара — температура республикеьн — 1, +4, Грозненн +1, +3 градус йолаш хилен тарлу.

Хlоьнна мохкашца а йолаш, цIьаьйолча мотгIанца доьх а доьхьаьлаш йоьаьна а, Грозненн тайп-тайпарча оьхьанца оьгIонашкан ка-гIа — 0, —11, лийнаьла +2, +7 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанция.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехкоторкъаьнгIа секретаре — 3-34-36; партийин хьаьрен культурай отделе — 3-61-46; промышленностан отделе — 3-42-30; юрта бохкамна отделе—3-42-26; шиллийн отделе—3-74-66; бухгалтере — 2-54-30; корректорше — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-36; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-26; отдела писем — 3-74-66; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерех, шоаттен деноьшка

СФ06317. «Грозненский рабочий» издательства типографии. Маяковские, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7684.

Дунен халкъашта юкъера бувзамаш

ДЕГIАУХАЧА МЕХКАШТА—КАДРАШ

Вовий оьшу зай тешдаьвь, бовлаьнна ду культурин дьаьхьа тIехьабисар дIаьдаьнна а экономическин хьаьтъаьна шийн мугъаьгIа хила а гIерташ болча мехкашца классификацийнаьн къаьнан кадрашца кийчьаьра проблема тергаьл да еш. Iе йиш ца хилараьл. 1917 шера Октябрьскин революцца ю-чура контрреволюцийн кхьча мехкий интервенцийн хоа а теха, социальнин хьаьлгIа ваьхьаьнна лоьхьа стартеен боьрам тIара дIаьдоьаьр дийзар кхьонча Советсан республикеьн хьаьлгIаьмгIий. Кхоьчча бовлаьн да ну хинна мехкн бахьча наьха саьга сих кхоьчачн хинна кхьаьн доход тахан дегIаьхьана паччаьхьаьнкхьеьн эзарех хьаьлгIаьрхинна йаьчуьа лаьхьгIа яьаьр ьаьча. Октябрьскин революцца хилаьлсьа вергга а 190 эзар квалификацийнаьн спецнаьзет яр Россе-ца. Цунна дукькъа я дукхаьгIа барашъ хьаьл йоьча нахах хьаьбьина бар. Царех дукькъабаьш Октябрьскин революцца гIа я ца ледаш мехкарга дIаьдар. Цудухь боьлам хьаьбе доьхьуьл революцин хьаьлехьа хинна а боьрамна юкъе а кIезгIебаьр специалисташ.

Из цифра (190 эзар) дьаьтан аьхьаьдийна дIаьдаьнна. Сийна мехка мел кIезнна я дIаьгIаьтара цхьаьна цифрин ваьлаьгIаьрхьаьна. Цунна ма-хулла тоьлапагIа йола профессиональнин образованн я хилар. Практически цо сихха лаьхьбу юкъера дешарга системе-на цIьаьн хаьнна юкъара юкъера образованн я луш йолча профессиональнин техническин училищий лоарIIаьн. Перспективе ду тайпара дешарга заведеней балха дикал чIоагIга лаьхьаьлаьгIо IIалаьдергда специальнин юкъера образованенсан цIьаьна дика-гIа лаьрхIеш.

Из цифра (190 эзар) дьаьтан аьхьаьдийна дIаьдаьнна. Сийна мехка мел кIезнна я дIаьгIаьтара цхьаьна цифрин ваьлаьгIаьрхьаьна. Цунна ма-хулла тоьлапагIа йола профессиональнин образованн я хилар. Практически цо сихха лаьхьбу юкъера дешарга системе-на цIьаьн хаьнна юкъара юкъера образованн я луш йолча профессиональнин техническин училищий лоарIIаьн. Перспективе ду тайпара дешарга заведеннаьчуьа, вовзаьн — советский предприятенгIа а, советский институташца тех инкумашкен.

ДегIаьхьаьча мехкашта йийлий кадреш кийчьеча ювовсадийна СССР-е ду новкъостаьгIа хьаьдийна шерра. 1970 шераца шийдийна цIьаьна хьаьлгIаьра масштабаьн шоьша аьсамбльнийн. БелийгIаьнна дезаьн да, цIьаьна ювовсадийна мугъаьгIаьрча паччаьхьаьнкхьеьнна балхаьн деча советский специалистаьна СССР практикан техника а шоьш эффективнин хилар хьаьхьаьчаьна а методех хьежаьн хилар.

Маьлбуьрен пропагандийнан службашта хоьхьет кьоьна шоьш мугъаьгIаьрча паччаьхьаьнкхьеьна капиталистичеьна социалистичеьсан мехкашца деча гIон боьрамаьн яьшш нийсдеш, цар а вовзар а политика принципийнаьн бахьанаьнан хьоьха а да еш. Хьаьнцарийн йай из бахьана дьагоййаьн йола цIьа ьаьсаьнт. ДегIаьа ухьа мехка предприятийн хьаьтъаьн, капиталистический паччаьхьаьнкхьеьн а фирмаьн Iерт цунна лаьтта тIехьонкан дIа да балийта. Нийта а мешгIа а зергIаьн моттигеьча гражданашца кхьча механизмаьрча специалистийн оагIонаьрча новкъостаьгIа а доьшш болх бергда гIулаьх. Вай мехно цар зергIоьаьчча тайпара ду из хIама. ДегIаьхьаьча механизмаьрча вовй специалистийн балха ваьх а шоьй мехта дIаоттаргбола нах дар сиха а дана а хийчьар терхьаьл а деш ду кай. Советский Союза эцаьнн Хlама дин доьхьал дехьарча паччаьхьаьнкхьеьнн экономикана юкъе гIоьлла, ма шийл кара ерзаьлта.

ДегIаьхьаьча мехкашта хьаьмий кадрашн кийчье новкъостаьл дар — вай аьхьаьрхьа политикан цIаьнаьта йиш боьаьа ярг дагъа.

Александр ГУБЕР,
АПН экономическин обозреватель.